

sonra Allah Teâlâ'nın: "Hani Rabbin meleklere demiş ti ki..." âyetinde tefsir edilip açıklanacaktır.

71 — Hani Rabbin meleklere demişti ki: Ben, çamurdan bir insan yaratacağım.

72 — Onu yapıp ruhumdan kendisine üflediğim zaman; derhal secde edin ona.

73 — Bütün melekler topluca secde ettiler.

74 — Yalnız İblis, büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.

75 — Buyurdu ki: Ey İblis, iki elimle yaratıyıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Böbürlendim mi, yoksa yücelerden mi oldun?

76 — Dedi ki: Ben, ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yaratın, onu çamurdan yaratın.

77 — Buyurdu ki: Çık oradan. Şüphesiz sen, artık kovulmuş birisin.

78 — Ve muhakkak ki din gününe kadar la'netim senin üzerinedir.

79 — Dedi ki: Rabbim, diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver.

80 ~ Buyurdu ki: Sen, şüphesiz ertelenensin,

81 — Belli bir vaktin gününe kadar.

82 — Dedi ki: Senin izzetine yemin olsun ki ben, onların hepsini muhakkak azdırırım,

83 — Ancak içlerinden Senin ihlâsa erdirilmiş kulların müstesna.

84 — Buyurdu ki: İşte bu haktır ve Ben, hakkı söylerim.

85 — Muhakkak cehennemi seninle ve onlardan sana uyanların hepsiyle dolduracağım.

İnsan ve Şeytân

Bu kıssayı Allah Teâlâ Bakara sûresinde, A'râf sûresinin başında, Hicr, İsrâ, Kehf sûrelerinde ve burada zikretmiştir. Allah Teâlâ Hz. Âdem (a.s.)'in yaratılmasından önce meleklerle kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balğıktan bir beşer yaratacağını haber vermişti (bildirmişti) . Hz. Âdem'in yaratılmasını ve tesviyesini bitirdiği zaman meleklerle dönüp Hz. Âdem için bir ikrâm, bir hürmet ve büyükleme, Allah'ın emrine ittibâ olarak onlara Hz. Âdem'e secde etmelerini emretti.. İblis dışında bütün melekler bu emre uydular. İblis, cins itibarıyla meleklerden değildi. Cinlerden olup en muhtaç olduğu bir zamanda tabiatı ve fitrati kendisine ihanet etti de Hz. Âdem'e secde etmekten imtina' ederek bu konuda Rabbi ile tartışmaya girişti ve kendisinin Âdem'den daha ha-yırlı olduğunu ileri sürdü. O ateşten, Âdem ise çamurdan yaratılmıştı ve onun zannına göre, ateş çamurdan daha hayırlı idi. İşte bu konuda hatâ etmiş, Allah'ın emrine muhalefette küfre düşmüş, Allah Teâlâ da onu rahmetinden uzaklaştırp burnunu yere sürtmüş, rahmet kapısından onu kovmuş ve Allah'ın rahmetinden ümidinin kesik olduğunu bildirmek üzere ona İblis adını vermiştir. Daha sonra onu zemmedilmiş ve kovulmuş halde gökten yere indirmiştir. İblis Allah Teâlâ'dan yeniden diriltilme gününe kadar geciktirilmesini istemişti. Zâtına isyan edenlere cezalarını hemen vermeyen hâlim sahibi Allah, ona mühlet verdi de İblis kıyamet gününe kadar helak olмаktan emin olunca inadlaşmaya ve azgınlığa başladı ve şöyle dedi: «Senin izzetine yemin olsun ki ben onların hepsini muhakkak azdırınm. Ancak içlerinden Senin ihlâsa erdirilmiş kulların müstesna.» Nitekim başka bir âyet-i kerîme'de de: «Benden üstün kıldığını görüyor musun? Eğer beni kıyamet gününe kadar te'hîr edersen; pek azı müstesna, onun soyunu emrim altına alınm, demişti.» (İsrâ, 62) buyrulur ki; bunlar, «Muhakkak ki Benim kullarım üzerinde bir hâkimiyetin yoktur senin. Vekîl olarak Rabbm yeter.» (İsrâ, 65) âyetinde de istisna edilenlerdir.

«Buyurdu ki: İşte bu haktır ve Ben, hakkı söylerim: Muhakkak cehennemini seninle ve onlardan sana uyanların hepsiyle dolduracağım.» İçlerinde Mücâhid'in de bulunduğu bir topluluk, âyette geçen (JJ-1) kelimesinden ilkinî merfû' olarak okumuşlardı ki buna göre anlam şöyle oluyor: Ben geçriğin ta kendisiyim ve ancak geçreği söylerim. Mücâhid'den gelen bir rivayete göre ise o, âyeti şöyle açıklamış: Gerçek bendedir ve ben geçreği söylerim. Diğer kırâet imamları ise kelimeyi mansûb olarak okumuşlardır. Süddî bunun, Allah Teâlâ'nın ettiği yeminlerden bir olduğunu söyler. Ben de derim ki: Bu âyet-i kerîme, Allah Teâlâ'nın şu âyetlerine benzemektedir: «Fakat; cehennemi tamamen cin ve insanlarla dolduracağım, diye Ben'den hak söz sâdir olmuştur.» (Secde, 13), «Buyurmuştu ki: Haydî git, onlardan her kim sana uyarsa; muhakkak cehennem sizin cezanızdır. Hem de tâm bir ceza.» (İsrâ, 63).

86 — De ki: Ben, buna karşı sizden bir ücret istemiyorum ve ben, kendiliğimden bir şey iddia edenlerden de de-ğilim.

87 — Bu, ancak âlemler için bir zikirdir.

88 — Onun haberini bir müddet sonra öğreneceksiniz.

Allah Teâlâ bu âyet-i kerîme'lerde şöyle buyurur: Ey Muhammed, şu müşriklere de ki: Bu tebliğin ve bu nasihatlar için sizden dünya hayatının nimetlerinden bana vereceğin herhangi bir ücret istemiyorum. Ben kendiliğinden bir şey iddia edenlerden de değilim. Allah'ın benimle gönderdiklerinin üzerinde bir şey istemiyorum, ona ziyâdede bulunmak da istemiyorum. Aksine bana emrolunanı ben yerine getirmişim-dir. Onda ne bir arttırma, ne de bir eksiltme yapmadım. Ben bununla ancak Allah'ın nzâsını ve âhiret yurdunu dilemekteyim. Süfyan es-Sev-rî'nin A'meş ve Mansûr kanalıyla... Mesrûk'dan rivayetine göre o, şöyle demiş: Abdullah İbn Mes'ûd bize geldi va şöyle dedi: Ey insanlar, kim bir şey biliyorsa onu söylesin, kim de bilmiyorsa; Allah en iyi bilendir, desin. Zîrâ kişinin, bilmediği bir şey hakkında; Allah en iyi bilendir, demesi de bir ilimdir. Zîrâ Allah Teâlâ sizin peygamberiniz (s.a.)'e şöyle buyurmuştur: «De ki: Ben, buna karşı sizden bir ücret istemiyorum ve ben, kendiliğimden bir şey iddia edenlerden de değilim.» Buhârî ve Müslim, hadîsi A'meş kanalıyla tahrîr etmişlerdir.

«Bu, ancak âlemler için bir zikirdir.» Âyetinde Kur'ân kasdedilmek-tedir. Kur'ân insan ve cinlerden bütün mükellefler için bir öğüttür. Bu açıklama İbn Abbâs'a âit olup İbn Ebu Hatim bunu babası kanalıyla... İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. Buna göre âlemlerden maksad, cinler ve insanlardır. Bu âyet-i kerîme Allah Teâlâ'nın şu kavillerine benzemektedir: «Bu Kur'ân; bana sizi de, ulaştığı kimseleri de uyarmam için vahy-olundu.» (En'âm, 19), «Herhangi bir günûh onu inkâr ederse; onun varacağı yer ateştir.» (Hûd, 17).

«Onun haberini (ve doğruluğunu) bir müddet sonra (yakında) öğreneceksiniz.)) Katâde burayı: Ölümden sonra öğreneceksiniz, diye açıklarken, İkrime burada kıyamet gününün kasdedildiğini söylemektedir. Her iki açıklama arasında bir tezâd söz konusu değildir. Zîrâ her kim ölmüşse şüphesiz o kıyametin hükmüne girmiştir. Katâde'nin naklettiğine göre Hasan el-Basrî «Onun haberini bir müddet sonra öğreneceksiniz.» âyeti hakkında şöyle demiş: Ey Âdemoğlu, Ölüm esnasında sana kesin haber gelecektir.

ZÜMER SURESİ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

(Mekke'de nazil olmuştur.)

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın Adıyla

1 — Kitâb'm indirilmesi; Aziz, Hakîm olan Allah katın-dandır.

2 — Şüphesiz ki Biz, kitabı sana, hak olarak indirdik. Öyle ise dini Allah için tahsis ederek O'na ibâdet et.

3 — İyi bilki, hâlis din Allah'ındır. O'ndan başka velîler edinenler; Onlara, sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz, derler. Doğrusu Allah, ihtilâflı düşütkleri şeylerde, aralarında hüküm veracaktır. Muhakkak ki Allah, yalancı

ve kâfir olan kimseyi hidâyete eristirmez.

4 — Şayet Allah, çocuk edinmek isteseydi; yaratıklarından dilediğini elbette seçerdi. Tenzih ederiz O'nu. O, Vâhid ve Kahrhâr Allah'tır.

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Azîm'in Allah katından indirilmiş olduğunu haber veriyor. O, hakkında hiç bir şüphe olmayan gerçeğin ta kendisidir. Nitekim başka âyet-i kerîme'lerde: Muhakkak ki o, (Kur'ân) elbette âlemlerin Rabbinin indiresidir. Onu Rûh el-Emin indirmiştir; senin kalbine ki uyanılardan olasin. Apaçık aradıyla (Suarâ, 192-195), «Halbuki o, değerli bir kitâbdır. Önünden de, ardından da bâtil sokulamaz. O, Hakîm, Hamîd katından indirilmedi.» (Fussilet, 41,42) buyururken burada da şöyle buyurmaktadır: Kitabın indirilmesi; Aziz, tarafı güçlü; sözlerinde, fillerinde, şeriatında ve kaderinde Hakîm olan Allah katındandır.

«Şüphesiz ki Biz, kitabı sana hak olarak indirdik. Öyle ise dini Allah'a tahsis ederek O'na ibâdet et. Tek ve ortağı olmayan Allah'a ibâdet et ve yaratıkları buna çağır. Onlara, ibâdetin sâdece Allah için olduğunu bildir. Şüphesiz ki O'nun ortağı, dengi ve benzeri yoktur. Bu sebeplerdir ki: «İyi bil ki, hâlis din Allah'ındır.» buyurmuştur(, amel işleyenin amelini, tek ve ortağı olmayan Allah'a tahsis etmedikçe kabul buyurmaz. Katâde «İyi bil ki, hâlis din Allah'ındır.» âyeti hakkında: Bu, Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet etmektir, demiştir.

Allah Teâlâ putlara ibâdet eden müşriklerin: «Onlara, sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz.» dediklerini haber verir. Onlar kendi kanılarına göre melek şeklini verdikleri putlara yönelerek bu suretlere tapınmaktadırlar. Bu suretlere tapınmalarnı meleklerle tapınma derecesinde tutmaktadırlar. Başya onlar Allah katında kendilerine yakın olan dünya işlerinde, nzıklarında ve muzaffer kılınmalarında Allah katında kendilerine şefaâtçı olacaktlardır. Bu inançları onları bu putlara tapınmaya sevkirmektedir. Âhiret yurduna geline; onlar zâten âhiret gününü inkâr etmektedirler. Zeyd İbn Eslem ve İbn Zeyd'den naklen Katâde, Süddî ve Mâlik, «Sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz.» âyetini şöyle anlatmaktadırlar: Onlar bize şefa-at etsinler ve Allah katında derece bakımından bizi O'na yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz. Yine bu sebeplerdir ki onlar, câhiliyyet döneminde haccektikleri zaman tebliyelerinde söyle demekteydiler: «Buyur Rab-bimiz, senin ortağın yok. Hem kendisine ve hem de mâlik olduklarına sahip olduğun sana âit bir ortak müstesna.» Eski ve yeni zamanlarda müşriklerin dayandığı yegâne şüphe budur. Allah'ın elçileri —Allah'ın salâtı ve selâmı hepsinin üzerine olsun— onlara gelmiş; bundan kendilerini alıkoyp men'etmişler, ibâdeti tek ve ortağı olmayan Allah'a tahsis etmeye çağırılmışlardır. Bu durum müşriklerin kendiliklerinden uyardığı bir seydirdi. Yoksa Allah ne buna izin vermiş, ne de razı olmuştur. Aksine buna buğzetmiş ve bundan men'etmiştir. «Andolsun ki her ümmete: Allah'a ibâdet edin ve putlardan kaçının, diye peygamb berler göndermişdir.» (Nahl, 36), «Senden önce gönderdiğimiz her peygambere; Ben'den başka tanıı yoktur, Bana kulluk edin, diye vah-yetmişizdir.» (Enbiyâ, 25).

Göklerdeki mukarrebûn melekler ve diğerleri hepsi birden Allah'ın kullandır ve O'na boyun eğmişlerdir. Onlar ancak yine Allah'ın izniyle O'nun hoşnûd olduklarına şefaât edeceklerrdir. Yoksa melekler hiç bir zaman krallarnı sevdiği veya sevmediği hususunda krallarn izni olmaksızın krallar nezdinde şefaât eden kumandanların mesabesinde değildirlr. «Allah'a benzerler koşmaya kalkmayın.» (Nahl, 74) Allah Teâlâ bütün bunlardan münezzehtir ve yücedir.

«Doğrusu Allah, (kıyamet günü) ihtilâfa düştükleri şeylerde aralarında hüküm verecek, (Allah'a) donecekleri günde bütün yaratıkları arasında hükümleyi ayıracak, her bir amel işleyenin amelinin karşılığını verecek)tir.» «O gün, onların hepsini topladıkları sonra meleklerle: Bunlar mıydı, size tapmakta olanlar? der. Melekler: Tenzih ederiz seni, bizim dostumuz onlar değil sensin. Hayır, onlar cinlere tapıyorlardı ve çoğu da onlara îmân etmişlerdi, derler.» (Sebe, 40, 41).

«Muhakkak ki Allah, yalancı ve kâfir olan kimseyi hidâyete eristirmez.» Tek maksadı yalan ve Allah'a iftira olan, kalbi Allah'ı ve Allah'ın âyetlerini, burhanlarını inkâr eden kimseyi Allah hiç bir zaman hidâyete eristirmez.

Müşriklerin melekler hakkında, inatçı yahûdî ve cristiyânların Uzeyr ve Hz. İsâ hakkındaki zanlarını aksine Allah Teâlâ kendisinin doğru olduğunu imadığına beyânla şöyle buyurur: «Şayet Allah, çocuk edinmek isteseydi; yaratıklarından dilediğini elbette seçerdi.» Durum onların zannettiklerinin tersine olurdu. Bu, gerçekleşmesi ve caiz olması zorunlu olmayan bir şarttır. Aksine bu durum (Allah'ın çocuk edinmek istemesi ve yaratıklarından dilediğini seçmesi) muhaldır. Bununla sadece onların iddia ve zanlarında bilgisizliklerinin ortaya konulması kasdedil-miştir. Nitekim «Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, elbette onu kendi katımızdan edinirdik. Fakat asla edinmedik.» (Enbiyâ, 17), «De ki: Eğer Rahmân'ın çocuğu olsaydı, kulluk edenlerin ilki ben olurдум.» (Zuhruf, 81) âyetlerinde de durum böyledir ve hepsi de bu şart koşma kabî-lindendir. Konuşanın, maksadına ma'tûf olarak muhal olan bir şeye şartın bağlanması caizdir.

«Tenzih ederiz O'nu. Vâhid ve kahrhâr Allah'tır.» Allah Teâlâ çocuğu olmaktan münezzehtir, mukaddes ve yücedir. O Vâhid, Ehad, Ferd, Sa-med olandır. Her şey O'nun katında kuldur, O'na muhtaçtır. O, zâtının dışındakilerden müstağnidir. O, her şeyi kahr u galebesi altına almış, her şey O'na boyun eğmiş ve huzurunda zelif olmuştur.

5 — Gökleri ve yeri hak olarak yaratmıştır. Geceyi gündüze örter; gündüzü de geceye dolar. Güneşi ve ayı müsahhar kılmıştır. Her biri belirli bir süreyle kadar akıp girmektedir. İyi bilin ki O, Aziz'dir, Gaffâr'dır.

6 — Sizi bir tek nefisten yaratmış, sonra ondan eşini var etmiştir. Sizin için hayvanlardan sekiz çift indirmiştir. Sizi analarınızın karınlarında üç karanlık içinde, bir yaratılıştan sonra öbür yaratılışa geçirecek yaratmaktadır, ts-te bu, Rabbiniz olan Allah'tır. Mülk O'nundur. O'ndan başka ilâh yoktur. Böyleyen nasıl olup da döndürülüyorsunuz?

Göklerin ve Yerin Yaratılışı Hak İledir

Allah Teâlâ göklerin, yerin ve bunlar arasındakilerin yaratıcısı olduğunu, mülkûn sahibi, mülkte tasarruf sahibi olduğunu, gece ve gündüzü peşpeşe getirdiğini haber veriyor ve şöyle buyuruyor: «Geceyi gündüze örter, gündüzü de geceye dolar.» Her ikisini de buyruğu altına almıştır. Devamlı kalmaksızın peşpeşe cereyan ederler. Her biri diğerini takip eder. Nitekim başka bir âyette de şöyle buyruluyor: «Gündüzü; dumadan kovalayan gece ile bürür.» (A'râf, 54). İbn Abbâs, Mücâhid, Katâde, Süddî ve başkalarından rivayet edilen açıklamaların anlamı böyledir.

Güneşi ve ayı müsahhar kılmıştır. Her biri belirli bir süreyle kadar yörgüngelerinde cereyan eder. Onlardan her biri Allah katında bilinen bir süreyle kadar yörgüngelerinde seyrederler sonra da kıyamet gününde bu seyr sona. erer. «İyi bilin ki O, Aziz'dir, Gaffâr'dır.» İzzeti, azameti ve kibriyasıyla birlikte O, Önce isyan edip de sonra tevbe ile zâtına dönenlere karşı çokça bağışlayandır.

«Sizi bir tek nefisten yaratmıştır.» Cinslerinin, sınıfların, dil ve renklerin muhtelif olmakla birlikte sizi bir tek nefisten yaratmıştır ki o da Hz. Âdem (a.s.)'dir. «Sonra ondan eşi Havva'yı var etmiştir» Nitekim başka bir âyet-i kerîme'de şöyle buyrulur: «Ey insanlar; sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikizden birçok erkek ve kadın üreten Rabbimizden korkun.» (Nisa, 1).

«Sizin için hayvanlardan sekiz çift indirmiştir.» Hayvanların sırtlarından sizin için sekiz çift yaratmıştır ki bunlar, En'âm sûresindeki «Sekiz çift; koyundan iki, keçiden iki... Deveden de iki, siğirdan da iki...» (En'âm, 143, 144) âyetlerinde belirtilen hayvanlardır.

«Sizi analarınızın karnlarında (takdir buyurmuştur ve) üç karanlık içinde, bir yaratılıştan sonra öbür yaratılışa geçirecek yaratmaktadır.» Sizden birisi önce nutfe, sonra aleka, sonra da bir çığnem et olmaktadır. Daha sonra da et, kemik, sinir ve damar teşekkül etmektedir. Daha sonra da ona ruh üfürülmekte ve başka bir yaratık haline gelmektedir. «Yaratanların en güzeli olan Allah'ın sâni ne yücedir.» (Mü'minûn, 14), «Analarnızın karnlarında üç karanlık içinde...» âyetinde ana rahminin karanlığı, çocuk